

16. Записала Воробей О. 5 серпня 2014 р. у. с. Дубова Жмеринського р-ну Вінницької обл. від Волошиної Ганни Семенівни 1950 р.н.
17. Записала Воробей О. 5 серпня 2014 р. у. с. Дубова Жмеринського р-ну Вінницької обл. від Волошиної Ганни Семенівни 1950 р.н.
18. Записала Воробей О. 7 вересня 2014 р. у. с. Суходіл Гусятинського р-ну Тернопільської обл. від Калиновської Надії Іванівни 1943 р.н.
19. Записала Воробей О. 19 липня 2014 р. у. с. Трудолюбівка Барського р-ну Вінницької обл. від Гусак Олександри Аксентіївни 1935 р.н.
20. Записала Воробей О. 19 липня 2014 р. у. с. Трудолюбівка Барського р-ну Вінницької обл. від Гусак Олександри Аксентіївни 1935 р.н.
21. Записала Воробей О. 27 липня 2014 р. у. с. Гораївка Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл. (переселенка з нині затопленого села Теремці) від Кособуцької Галини Іванівни 1939 р.н.
22. Записала Воробей О. 25 червня 2013 р. у. с. Мошкутинці Дунаєвцького р-ну Хмельницької обл. від Арцаблук Емілії Михайлівни 1940 р.н.
23. Записала Воробей О. 25 червня 2013 р. у. с. Мошкутинці Дунаєвцького р-ну Хмельницької обл. від Арцаблук Емілії Михайлівни 1940 р.н.

Воробей О.В. ПОДОЛЬСКОЕ СЕЛО В ПЕРИОД ПОСЛЕВОЕННОГО ВОССТАНОВЛЕНИЯ 1940 – 1950-Х ГГ.: ДОБЫВАНИЕ ОДЕЖДЫ

В статье исследуются распространённые виды зарабатывания денег и получения дефицитных видов одежды в условиях послевоенного восстановления 40-х – 50-х гг. XX в. Проанализированы основные типы крестьянского заработка, исторические предпосылки и региональные различия возникновения и распространения тех или иных форм заработка и расчёта. Рассматриваются способы покупки одежды и виды расчёта, которые были типичными для подольского села середины XX века.

Ключевые слова: одежда, крестьяне, Подолье, послевоенное восстановление, способы заработка, покупка.

Vorobey O.V. PODILIAN VILLAGE IN POST-WAR RECONSTRUCTION PERIOD 1940 – 1950S: GETTING CLOTHES

The paper explores the most common ways of earning money and obtaining scarce and hard-to-get garments during the post-war reconstruction of the 1950s. The author analyzes the basic types of earnings in rural areas, historical background and local peculiarities of emergence and expansion of various forms of income and payments. The primary focus of the study is the ways to earn and pay that are typical for Ukrainian country in the mid-twentieth century.

Key words: clothing, peasants, Podillya, post-war reconstruction, ways to earn living, purchase.

УДК 398.33 (477.44=161.2)»19/20»

Н.В. Жмуд

ДІАЛОГИ «СВОГО-ЧУЖОГО» У СУЧАСНІЙ КАЛЕНДАРНІЙ ОБРЯДОВІСТІ УКРАЇНЦІВ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ (ЗА ПОЛЬОВИМИ СТУДІЯМИ)

У статті на основі польових етнографічних матеріалів досліджуються площини діалогів «свого-чужого» у сучасній календарній обрядовості українців Східного Поділля та з'ясовується характер їх комунікацій.

Ключові слова: «свій», «чужий», календарна обрядовість, польові етнографічні матеріали, українці, Східне Поділля.

Посилення діалогічних тенденцій в умовах інтенсивних трансформацій полікультурного світу актуалізують комунікативно-рецепційні аспекти міжособистісного і міжкультурного спілкування. Об'єктивним тлом віддзеркалення життєдіяльності етносу певної доби та ключовим чинником конструювання етнічної та національної ідентичності була і залишається календарна звичаєво-обрядова культура.

Календарний цикл українців студіювався багатьма вітчизняними і зарубіжними дослідниками XIX – поч. XXI ст. (Хв. Вовк [1], В. Гнатюк [2], М. Максимович [3], А. Онищук [4], О. Курочкін [5], В. Борисенко [6], А. Гоцалюк [7] та і. н.) переважно в розрізі методології позитивізму.

Попри беззаперечну цінність цих праць досвід показує, що знати свою чи чужу культуру замало, успішне співжиття вимагає систематичної співпраці між ними. В сучасній

Україні активними майданчиками міжкультурної комунікації стають регіони. Тому завданням статті є відстежити площини діалогів «свого-чужого» у календарній обрядовості Східного Поділля та їхній потенціал у майбутньому з позицій імагології. Такий методологічний підхід допомагає уявити взаємні стереотипні уявлення учасників міжкультурного спілкування один про одного і механізми їх творення.

Для моніторингу цього питання за ініціативи секції етнології кафедри філософії, соціально-політичних дисциплін та етнології Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського було проведено ряд етнографічних експедицій (2010-2014 рр.) у різні населені пункти. Інформаторами стали переважно етнічні українці християнського віросповідання (близько 90%). Результати польових студій засвідчили, що сьогодні соціокультурний простір регіону демонструє досить розлоге поле календарної обрядовості на перетині численних варіацій міжконфесійної та релігійної і світської сфер.

У релігійній площині найтісніші діалоги «свого-чужого» ведуться між християнськими течіями. Попри святкування за різними церковними календарями (юліанським і григоріанським) католики, греко-католики та православні сприймають переважно один одного як «своїх» (близько 80%), протестантів і старообрядців – як «інших» (рідше – «чужих»). Так, ліберальні поліконфесійні сім'ї відзначають чи вшановують найважливіші календарні дати (Різдво, Великдень, Трійцю тощо) двічі або один раз, схиляючись до релігійних інтересів більш уцерковлених членів родини. Ортодокси ставляться до святкувань інших християнських конфесій значно дистанційніше, але, зазвичай, теж відкрито неконфліктно [8]. Після подій Євромайдану помітно до розряду «чужих» потрапили навзаєм більшість представників православних конфесій Київського і Московського Патріархатів. Акценти на «своєму-чужому» особливо у контексті календарних свят (наймасовіші відвідування церков) ставляться на використанні проукраїнської етнічної та національної стилістики і риторики (синьо-жовті стрічки, вишиті рушники, ведення служби українською мовою, молитва за Україну «Боже великий, єдиний, нам Україну храни», служби за загиблих воїнів Небесної Сотні та АТО тощо) у церквах Київського Патріархату та відповідно проросійської – у Московському: «Батюшку із Тиманівки не пускають у двір святити хату, бо кажуть, що він оті гроші, які збирає з людей, відправляє сіпаратістам. А ще він якісь футболки із портретом Путіна роздавав. То вже півсела до нього не ходит, люди з Одаї і Дранки його, наприклад, теж не пустили. І це не тільки в наших селах. Так по багатьох батюшок Московського Патріархату розказують... Щитаю, що це гріх, там наших дітей вбивають, а він їм на патрони гроші посилає» [9]. Варто відзначити, що протягом 2014 р. градус «чужості» між православними Київського Патріархату та іншими християнськими течіями, релігіями (юдеї, мусульмани) значно зменшився на тлі спільної боротьби за євроінтеграцію і цілісність країни.

Діалоги «свого-чужого» мають місце у парадигмі «християнство і народні вірування». Більшість християн різних гілок конотують календарні прикмети про передбачення погоди й здоров'я людей, порядку здійснення сільськогосподарських робіт в цілому як «своє». Натомість персонажів міфологічно-демонічного світу – як «чужих». Хоча третина респондентів православного віросповідання – часто як просто до «іншого»: «Щось то воно є», «Людина не баче всього, а воно є», «Не знаю, чи воно є, але не треба його ображати», «Воно ж не просто так появляється...значить для чогось треба» [10] тощо. Органічність цих персонажів у народному світогляді пояснюється дуальним характером православ'я, у якому дохристиянська складова залишається ще досить стійкою.

Комунікація «свого-чужого» має місце у локально-регіональній площині через специфіку проведення обрядовості та автентичність персонажів міфологічно-демонічного світу, зумовлених природно-кліматичними умовами і міжетнічними контактами. Наприклад, для Східного Поділля «чужими» є такі образи як чугайстер, мольфар (Галичина), болотник, русалка (Полісся) та ін. Натомість «своєю» вважається відьма, яка сприймається дуже часто як звичайна жінка (часом навіть родичка чи сусідка), здатна «наврочити» людей, худобу, «поробити» на щось («на самотність», «на смерть», «на хворобу», «на неврожай»). «Піками» її активності називають якраз Великдень та значні післявеликодні свята (Юрія, Івана Купала, Зелені свята). Причому, дні названих свят й досі деякі респонденти вважають періодом розпізнавання та попередження її ворожої магії, знешкодження шляхом низки способів.

Поширеними в контексті народного календаря є уявлення про «блуд» та «вихор» як певні уособлення зла, що активізуються саме на свята: «блуд водит, може і на своєму подвір'ї

напасти... на великі празники не можна йти далеко від дому, особливо в ліс чи поле, бо блуд візьме... а вихор «підвіває» людину, може заболіти і померти, треба викачувати. А як крутиця, то присідати треба» [11]. До реліктових демонізованих персонажів відносять також «бабу», «діда», «бабая», якими лякають, зазвичай, малих неслухняних дітей.

Промовистим прикладом сприйняття навіть православними священиками певних сюжетів народних вірувань в певних ситуаціях як «свого» є залучення так званих магічних якостей вдови, яку традиційно сприймали як маргінальну особу, певного медіатора між «своім-чужим» світами в обряді викликання дощу під час засухи. Ці дії проходять не тільки з благословення священика, а часто навіть під його керівництвом: обливання вдови водою, розчищення вдовами джерел та обсипання свяченим маком криниць [12].

Взаємозв'язки «свого-чужого» простежуються всередині самого обряду через такі ментальні категорії як час і простір, гендерні конотації. Комплекс захисних дій від сил, які, за народними уявленнями, «приходять» із «чужого» простору і можуть нашкодити людині, свідчить про силу традиції. Наприклад, новорічні травестування (хлопець, переодягнений у Маланку) і рядження в балахонний, зношений, вивернутий одяг як ілюстрація несправжності (Коза та інші різдвяні образи) і звичай відкуповуватися від них подарунками (грошинами, цукерками) як від «чужих»; «кличання» зіллям хати (квартири) і господарства (варіант: робочі місця, автомобілі) тощо.

У календарному контексті актуальними залишаються традиційні тлумачення про буденний і сакральний («свій-чужий») час. «Чужим» називають перехідні етапи між сезонами, днями сонцестояння та рівнодення, фазами місяця, «жіночими» і «чоловічими» днями, періодами доби, а також пости, свята, що сформувало регламентацію на дозвіл чи табу на ряд дій. Наприклад, «не можна спати в години, коли заходить сонце, бо буде голова боліти», «на захід сонця не можна думати чи говорити щось погане, бо справдиться. Ну кажуть, що це така лиха минута» [13], справляти весілля у піст [14] і т.д.

Стійкими у християн західного і східного обрядів залишаються уявлення про предків, які на певні календарні свята «приходять» у гості до живих із «чужого» простору. Наділяючи душу «життєвими» маркерами (здатність «чути», «їсти»), її пригощають як живих гостей (годують, веселять). Так, до сьогодні поширене символічне запрошування покійних на родинну трапезу та їх своєрідне «частування» під час урочистої вечери на три Святвечори (6, 13, 18 січня). Зв'язок між «своім» та «чужим» світами засвідчують мотиви вшанування «гостей» в контексті післявеликодніх поминальних днів («гробки», «проводи», «червона гірка», «діді», «задушна»). Семантика «межі» прочитується також в кінці жнив обрядом виплітання «дідуха» або «спасової бороди» як символічного вмістилища душ предків. На чіткий зв'язок із культом предків вказують вірування про домовика, якого задобрюють теж різними подарунками (збіжжям, солодощами, грішми). Його фігурки використовують в оселі у якості оберегу, він поширений в асортименті сувенірної продукції.

Опитувані продемонстрували низку уявлень про «фатальний» («чужий») для людини час. Наприклад, на Катерини (7 грудня) та Андрія (13 грудня) і досі практикують дівочі ворожіння, що символізують «відкривання» каналів у «чужий» простір, закликаючи «гостя» (нареченого). «Чужість» часу знімає на певний період відповідальність за антигромадські дії: «А на Андрея фіртки знімають. Сходяться дівчата, хлопці такі, як ви, туди-сюда. От в мене зняли фіртку і кинули до сусідів через мури і всьо...» [15].

Важливим маркером кодування «чужості» залишається гендерний розподіл. Попри майже повну десакралізацію календарної обрядової сфери до сьогодні побутує думка про суто «жіночі» та «чоловічі» обряди, деякі рудименти яких все ж вдалося зафіксувати.

Наприклад, «закритими» жіночими обрядами, які практикують у сільській місцевості, є «збирання роси» на Юрія (6 травня), Симона Зільника (10 травня), Івана Купала (7 липня). Аналогічним обрядом можна вважати магічні дії викликання вдовами дощу, про які вже згадувалося вище.

«Чужими» для жінок є чоловічі обряди «полазника», який здійснює посівання (Новий рік), обходу хати із молитвою і свічкою (Святвечір, Благовіщення), кроплення свяченою водою обійстя (Водохрещта). Актуальними є ритуали, пов'язані із певними господарськими заняттями, ремеслами та промислами – «лякання» дерев з метою кращого врожаю (Василя, 14 січня) (садівництво), освячення зерна і поля (хліборобство) тощо.

Контакти «свого-чужого» у світській календарній обрядовості вибудовуються через діалоги декількох традицій – радянської, етнічної, західноєвропейської і східноазійської.

Останні десятиліття соціокультурний простір звільняється від чим далі «чужих» образів тоталітарного минулого, що виявляється у відмові від старих ідеологічних міфів і доктрин. Яскравим прикладом є загальноукраїнський «ленінопод» 2013-2015 рр. як акт руйнування ритуальної сцени проведення основних соціалістичних державних свят (річниць Жовтневої революції, Першого Травня як дня солідарності трудящих).

Ряд свят переживають «перезавантаження» в категорію нової «своїсті» (8 Березня – у День Матері, День Радянської Армії та Військово-Морського Флоту – у День захисника Вітчизни) або із позбавленням ідеологічних акцентів (Перше Травня). Святкуються вони, зазвичай, у сімейному колі. Але для людей середнього і літнього віку радянські свята ще залишаються «своїми».

Для різних вікових категорій хоча із своєрідними смисловими навантаженнями, але однаково високою тональністю, «своїм» святом залишається День перемоги (9 Травня). В його контексті виникають як серйозні конфлікти «свого-чужого» (війни Червоної Армії та ОУН-УПА, Схід та Захід України), так і високі потенції для їх примирення й виховання невідомого почуття патріотизму молодого покоління і нації в цілому.

Попри акценти «свого-чужого» у новорічній обрядовості, порівняно неконфліктно співіснують образи Діда Мороза, Снігуроньки, Санти Клауса та Святого Миколая. Для людей різного віку вони залишаються більше чи менше «своїми»/«чужими». Останнім часом намілилася тенденція до певного «очуження» образів Діда Мороза і Снігуроньки на користь двох останніх як підтвердження вагомості значення західної та етнічної традицій для населення.

Про появу громадянського суспільства говорить перехід ряду державних свят у повноправні «свої» (День Незалежності, День прапора, День Соборності, День Злуки, День Європи), які ще декілька років тому були не чітко означені. Про народження єдиної нації свідчить конотація деяких нових календарних дат і свят відразу у категорію «своїх» (День пам'яті жертв Бабиного Яру, День пам'яті жертв Голодомору та політичних репресій, День пам'яті Крутів, День гідності та свободи (на честь Помаранчевої революції та Революції Гідності), День Небесної Сотні).

На межі «свого-чужого» перебувають дати, які не ідентифікуються як свята. Наприклад, День Конституції, що є свідченням недовіри спроможності основного державного закону чесно захищати своїх громадян.

Західна традиція разом із комерціалізацією свята (супутня атрибутика (костюми, листівки, прикраси, сувеніри), кіноіндустрія, ЗМІ) також принесла масову споживацьку ідеологію, яка була «чужою» для радянської людини. Переважна кількість нових свят західного походження вже стала або стає «своїми» (День Святого Валентина, Хелловін).

Вплив західної культури увиразнив календарні професійні свята так званого корпоративного типу, що є невід'ємним атрибутом позитивного іміджу фірми. Вони проходять у різних формах (Team-building, дискотека, концептуальна вечірка, презентація, замський пікнік тощо) і передбачають виконання певних ритуалів, звичаїв, церемоній, що є ознакою обрядовості. Саме їх «закритий» характер допомагає членам колективу швидше засвоювати існуючу шкалу цінностей як «свою» і сприймати конкурентів не просто як «інших», а як «чужих».

Віання східної традиції демонструє вплив на святкування певною частиною респондентів (менше 5 %) поряд із Новим і Старим Новим роком Китайського Нового року, що супроводжується приготуванням відповідних страв, прикрашанням оселі символікою і кольором масті тварини, яка є знаком відповідного року тощо. Також промовистим є той факт, що $\frac{3}{4}$ опитаних використовують сувенірну продукцію, що пов'язана із знаком року.

Досить високий рівень «чужості» констатують інформатори щодо «шароварщини», як прояву нефахового (часто утопічного) підходу у справі відродження народних свят. Таку позицію не варто вважати фактом зречення «своєї» культури, а спротивом дилетантству, що породжує бульварний патріотизм і спекулює на таких важливих чинниках, як мова та етнічність. Адже сьогоднішня засвідчила появу нової формули української ідентичності із багатомовністю та багатоетнічністю як показниками невідомої «своїсті».

У сучасній календарній обрядовості стратегічним детермінантом конструювання діалогів «свого-чужого» залишається менталітет. Так, відзеркаленням індивідуалістичного

.....
світогляду є увиразнення українцями зі знаком «своїсті» тієї обрядовості, яка консолідує, насамперед, малі соціальні групи – родину, конфесію, територіальну громаду (село, місто). При запозиченні «чужого» основою залишається «своє» в образі народно-християнської традиції.

Українці Східного Поділля відносно мирно співіснують серед значної кількості різних за походженням календарних звичаїв. Але природу української толерантності до «іншого»/«чужого» варто теж препарувати через такі ментальні риси як інфантильність, амбівалентність, консервативність, конформізм тощо. Часто ця толерантність не є результатом об'єктивного сприйняття «чужого», а продиктована рядом чинників. По-перше, землеробським способом життєдіяльності, який сформував циклічно-замкнену світоглядну парадигму. По-друге, дуалістичним характером народного православ'я як специфічної релігійної форми, що надає пріоритетності емоційно-чуттєвій сфері, а відтак – підвищеній міфотворчості і нерозбірливості.

Такий некритичний фокус може породити або перманентне потрапляння під маніпуляції і небезпеку втрати власної ідентичності, або оцінку «чужого» лише з позиції етноцентризму, що відсуває українців на маргінес світових процесів. З огляду на це варто будувати співжиття із «іншим»/«чужим» через оптику «тверезого» культурного релятивізму.

Концепт «свій-чужий» має архетипну генезу, спільну для всіх людей схему сприйняття себе та інших. Але для українців, враховуючи ментальні особливості, він завжди буде основною системою соціокультурної комунікації та ідентифікації. Звідси наступним завданням є подальше вивчення площин діалогів українців крізь призму «свій-чужий» з іншими етнічними, конфесійними і соціальними групами Східного Поділля. Це дасть можливість краще відстежити трансформаційні та деформаційні культурні процеси, виробити ефективні методологічні підходи й конкретні практичні рекомендації щодо подальшої тісної співпраці.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Вовк Хв. Украинский народ в его прошлом и настоящем / Хв. Вовк. – Т. 2. – СПб., 1916.
2. Гнатюк В. Колядки і щедрівки / В. Гнатюк // Етнографічний збірник. – Львів, 1914. – Т. 35. – 270 с.; Т. 36 – 380 с.
3. Максимович М.А. Дни и месяцы украинского селянина // М.А. Максимович // Собрание сочинений. – Т. 3. – К., 1877.
4. Онищук А. Народний календар. Звичаї й вірування прив'язані до поодиноких днів у році, записав у 1907 – 10 р. в Зелениці Надвірнянського повіту / А. Онищук // Матеріали до української етнології. – Львів, 1912. – Т. XV. – С. 1 – 61.
5. Курочкін О. Календарні звичаї та обряди / О. Курочкін // Українці. Історико-етнографічна монографія у двох книгах. – Опішне, 1999. – Кн. 2. – С. 297 – 332; Радянська спадщина у сучасних календарних святах України [Електронний ресурс] / О.Курочкін / Календарна обрядовість у життєдіяльності етносу. Збірка наукових праць / Матеріали міжнародної наукової конференції «Одеські етнографічні читання». – Одеса, 2011. – С. 213-223. / Режим доступу: http://archaeology-ethnology.onu.edu.ua/wp-content/uploads/2013/11/Kalendarna_obryadovist_u_zhyttyediyalnosti.pdf.
6. Борисенко В. К. Традиції та життєдіяльність етносу (на матеріалах святково-обрядової культури українців) / В. К. Борисенко. – К.: Унісерв, 2000. – 191 с.
7. Гоцалюк А. А. Традиції та новації в різдвяно-новорічній обрядовості українців Карпатського регіону (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): Автореф. дис... канд. іст. наук. / А. А. Гоцалюк. – К., 2007. – 20 с.
8. Польові студії з теми ««Свій-чужий» у сучасному соціокультурному просторі українців Східного Поділля» (за результатами викладацьких і студентських експедицій 2010-2014 рр.). – Вінниця, 2014. – 194 с.
9. Записано Жмуд Н. від Якобенчук Юлії Кирилівни, 1943 р. н., с. Одая, Тульчинського р-ну, Вінницької обл., 2015 р.
10. Записано Жмуд Н. від Рабенчук-Ломакіної Світлани Олексіївни, 1944 р. н., с. Сальник, Калинівського р-ну, Вінницької обл., 2009 р.
11. Записано Жмуд Н. від Карасевич Ганни Іванівни, 1948 р. н., с. Одая, Тульчинського р-ну, Вінницької обл., 2013 р.
12. Записано Жмуд Н. від Гедзя Віктора Миколайовича, 1960 р. н., с. Сальник, Калинівського р-ну, Вінницької обл., 2009 р.
13. Записано Жмуд Н. від Марчук Оксани Павлівни, 1962 р. н., с. Одая, Тульчинського р-ну, Вінницької обл., 2012 р.
14. Записано Жмуд Н. від Жмуд Галини Михайлівни, 1942 р. н., с. Одая, Тульчинського р-ну, Вінницької обл., 2012 р.

15. Записано Момот Т. від Шуляка Сигізмунда Войтковича, 1915 р. н., с. Мурафа, Шаргородського р-ну, Вінницької обл., 2009 р.

Жмуд Н.В. ДИАЛОГИ «СВОЕГО-ЧУЖОГО» В СОВРЕМЕННОЙ ОБРЯДНОСТИ УКРАИНЦЕВ ВОСТОЧНОГО ПОДОЛЬЯ (ЗА ПОЛЕВЫМИ СТУДИЯМИ)

В статье на основании полевых этнографических материалов исследуются плоскости диалогов «своего-чужого» в календарной обрядности украинцев Восточного Подолья и выясняется характер их коммуникаций.

Ключевые слова: «свой», «чужой», календарная обрядность, полевые этнографические материалы, украинцы, Восточное Подолье.

Zhmud N.V. DIALOGUES «ONE'S OWN – THE OTHER'S» IN THE MODERN CALENDAR RITES OF THE UKRAINIANS OF EASTERN PODILLIA (BASED ON THE FIELD RESEARCH)

The research is based on the field ethnographic materials, it focuses on dialogues «one's own – the other's» in the calendar rites of the Ukrainians in Eastern Podillia region and explains the nature of their communication.

Key words: «one's own», «the other», calendar rites, the field ethnographic materials, the Ukrainians, Eastern Podillia.

УДК 930.2(476):316.647.8=162.1

А.М. Кротов

**ПРОБЛЕМЫ СТАНОВЛЕНИЯ БЕЛОРУССКОЙ ИМАГОЛОГИИ
(НА ПРИМЕРЕ БЕЛОРУССКОГО СТЕРЕОТИПА ПОЛЯКА)**

В статье на примере белорусского стереотипа поляка рассматривается состояние белорусской имагологии. Отмечается, что начало имагологических исследований в Беларуси связано с ростом национального самосознания белорусов и развитием белорусского национального мировосприятия, частью которого является стереотип поляка. Утверждается, что изучение и освоение белорусскими учёными зарубежного опыта имагологических исследований не должно стать механическим перенесением и внедрением элементов чужих стереотипов в белорусскую ментальную среду, в частности – элементов польского автостереотипа и русского стереотипа поляка в белорусский его стереотип.

Ключевые слова: имагология, ментальность, белорусский стереотип поляка, польский автостереотип, русский стереотип поляка, Г.Д. Гачев, В.А. Хорев.

Проблема белорусского стереотипа поляка попала в фокус внимания учёных, представляющих различные отрасли гуманитарного знания только после распада СССР. Однако было очевидно, что такой объект научного интереса, как белорусский стереотип поляка требует к себе серьёзного внимания, ибо фактор его присутствия в обыденной и общественно-политической жизни Беларуси и Польши ощущался постоянно, чего нельзя было не учитывать при анализе состояния белорусско-польских отношений и прогнозировании их развития.

В ходе коренного изменения политической ситуации в Центральной и Восточной Европе, связанного с распадом СССР, появилась необходимость в налаживании новой системы отношений между народами, утратившими прежние, основанные на идеологии связи. В выстраивающихся заново международных отношениях стали неактуальными прежние, искусственно сконструированные позитивные образы «друзей», «братьев», «сестёр» и т. д. Без всяких усилий были реанимированы, как оказалось, прекрасно сохранившиеся на обыденном уровне сознания масс национальные стереотипы, которые стали активно использоваться в пропагандистском обеспечении внутренней и внешней политики независимых государств региона, формируя общественное мнение и являясь тем самым фактором исторического процесса.

Опыт последних двух с половиной десятков лет показал, что ожидания того, что новая система международных и межнациональных отношений будет носить цивилизованный, добрососедский, саморегулируемый характер, себя не оправдали. Выстраиваемая на базе эгоистически понимаемых национальных интересов политика привела не только к возрождению негативных национальных стереотипов, но и к актуализации образов